

Methodology. The author conducted the retrospective analysis of the foreign bank financial indicators, compared them with a group of local banks, and identified the structure differences within the sample in response to the crisis.

Findings. The research found foreign banks to be more solvent during economic crisis in comparison with local private banks, despite substantial deterioration in their financial conditions. Instead of cross-border contagion channel strengthening, foreign banks presence, higher customer loyalty and capital support from parent institutions reduced deposit outflows and smoothed the potential impact of financial instability during the current crisis.

Value added. Grounded on the empirical data analysis, the research results revealed the important patterns in cross-border channel of systemic risk spillover and minimization; and helped to evaluate benefits and risks of foreign bank presence in Ukraine.

Key words: banking system, banking crisis, systemic risk, foreign banks, bank panic.

УДК 368.1

Ланг Сергій Романович,
аспірант кафедри страхування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»
(03680, Україна, Київ, проспект Перемоги, 54/1)
E-mail: serhiylang@gmail.com

САНАЦІЯ СТРАХОВОГО ПОРТФЕЛЯ ЯК ЧИННИК НІВЕЛЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ СТРАХОВИКА

Анотація

Мета дослідження. У статті досліджено процес санації страхового портфеля в контексті андерайтингового аспекту нівелювання фінансових ризиків страхової організації.

Методологія. У рамках проведеного дослідження санація як фінансово-економічна категорія розглядається у двох взаємопов'язаних проявах: суто фінансовому та андерайтинговому, на якому акцентується увага в сфері основної діяльності страховика.

Отримані результати. Теоретичним аспектам сутності, моделі та механізму фінансової санації суб'єктів господарювання, процесу управління фінансами та фінансовими ризиками страхових організацій присвячено фундаментальні роботи провідних вітчизняних і зарубіжних вчених. У свою чергу, у статті запропоновано авторський підхід до процесу санації страхового портфеля, який виступає одним з необхідних факторів фінансового оздоровлення окремої страхової компанії та розвитку економіки країни в цілому.

Цінність дослідження. Запропонований підхід до санації страхового портфеля може слугувати теоретичним підґрунтям її провадження на практиці. Результати дослідження можуть використовуватися науковцями, практиками та іншими учасниками страхового ринку.

Ключові слова: фінансова санація, модель фінансової санації, механізм фінансової санації, фінансовий ризик страхової організації, санація страхового портфеля.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Страхові організації разом з іншими підприємствами та організаціями (суб'єктами господарювання) утворюють базову ланку економіки. Це означає, що заходи, спрямовані на фінансове оздоровлення окремої страхової компанії, безспірно чинитимуть позитивний вплив на фінансову систему держави в цілому. Виходячи з цього, санація фінансів базової ланки економіки та, зокрема, страхових організацій, є одним з необхідних факторів розвитку економіки країни, що визначає актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження фінансової санації суб'єктів господарювання, процесу управління фінансами та фінансовими ризиками страхових організацій зробили такі відомі зарубіжні та вітчизняні вчені, як О. О. Терещенко, І. А. Бланк, М. І. Титов, С. С. Осадець, О. О. Гаманкова, В. Д. Базилевич, Р. В. Пікус, А. Л. Баранов, І. Н. Карпунь. Праці цих вчених присвячені дослідженню самої категорії та процесу фінансової санації суб'єктів господарювання, системи управління фінансами та фінансовими ризиками безпосередньо страхових організацій, проте андерайтинговий аспект, при якому інструментом нівелювання фінансових ризиків основної діяльності страховика виступає андерайтинг при формуванні та управлінні страховим портфелем, досі є нерозкритим.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Незважаючи на вагомий науковий здобуток у дослідженні системи управління фінансами та фінансовими ризиками страхових організацій, слід відзначити відсутність напрацювань у сфері дослідження санаційної ролі андерайтингу при управлінні страховим портфелем, що обумовлює необхідність проведення досліджень у даному напрямку.

Формулювання мети і завдання дослідження. Метою даної статті є дослідження процесу санації страхового портфеля в контексті андерайтингового аспекту нівелювання фінансових ризиків страхової організації. Для цього поставлено такі завдання: розглянути та проаналізувати існуючі підходи щодо процесу фінансової санації, визначити та охарактеризувати процес санації страхового портфеля, конкретизувати модель, механізм та етапи санації страхового портфеля.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Ринкові умови

вимагають безперервної адаптації до змін економічного середовища, проте вітчизняні суб'єкти господарювання за браком досвіду «ринкового» функціонування, через стратегічні помилки менеджменту чи перманентні тактичні прорахунки в операційній діяльності балансують на межі фінансової неспроможності.

Очевидно, що страхові організації як фінансові установи та суб'єкти господарювання з позицій необхідності проведення санацийних процедур не є виключенням. Проте, на нашу думку, санация як фінансово-економічна категорія в страхуванні може мати два взаємопов'язані прояви:

- суто фінансовий, уособлений сукупністю процедур, пов'язаних з антикризовим ризик-менеджментом і відновленням ефективності функціонування суб'єкта господарювання у цілому;

- андерайтинговий, при якому інструментом нівелювання фінансових ризиків основної діяльності страховика виступає андерайтинг при формуванні та управлінні страховим портфелем.

Аналіз наукових джерел показав, що серед учених до сих пір не склався єдиний підхід щодо визначення санації.

Так, термін «санація» походить від латинського «sanare» – лікування, оздоровлення, одужання. Економічний словник, у свою чергу, визначає «санацію підприємства» як систему заходів, що здійснюються для запобігання банкрутств промислових, торговельних, банківських монополій [1, с. 18].

Економічна санація – система заходів, які здійснюються для запобігання банкрутства і фінансового оздоровлення підприємств і банків.

Санація – це система заходів, яка здійснюється під час провадження у справі про банкрутство, з метою запобігання визнання боржника банкрутом і його ліквідації, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі, або частково вимог кредиторів [2].

І. А. Бланк із санацією ототожнює лише заходи щодо фінансового оздоровлення підприємства, які реалізуються з допомогою сторонніх юридичних чи фізичних осіб, і спрямовані на попередження оголошення підприємства-боржника банкрутом і його ліквідації [3, с. 310].

М. І. Титов наводить таке визначення: «Санація – це оздоровлення неспроможного боржника, надання йому фінансової допомоги з боку власника майна, кредиторів та інших юридичних і фізичних осіб (у тому числі зарубіжних), спрямованих на під-

тримку діяльності боржника і запобігання його банкрутству» [4, с. 49].

Згідно із Законом України «Про банкрутство» від 1992 р., під санацією розуміється задоволення вимог кредиторів і виконання зобов'язань перед бюджетом та іншими державними цільовими фондами, у тому числі кредитором, що добровільно бере на себе задоволення зазначених вимог і виконання відповідних зобов'язань [5].

Законом України «Про страхування» передбачена примусова санація страхової компанії, яка включає:

- проведення комплексної перевірки фінансово-господарської діяльності страховика-резидента, в тому числі обов'язкової аудиторської перевірки;
- визначення Уповноваженим органом управляючої особи, без згоди якої не може здійснюватися фінансове, господарське і кадрове управління страховиком-резидентом;
- встановлення заборони на вільне користування майном страховика-резидента та прийняття страхових зобов'язань без дозволу Уповноваженого органу;
- встановлення обов'язкового для виконання графіка здійснення розрахунків із страхувальниками;
- прийняття рішення про ліквідацію або реорганізацію страховика-резидента [6].

Підсумовуючи розгляд тлумачень фінансової санації, наведемо комплексне визначення, надане Н. Здравомисловим, Б. Бекенферде та М. Гелінгом, відповідно до якого: «Санація — це система фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових і соціальних заходів, спрямованих на досягнення чи відновлення платоспроможності, ліквідності, прибутковості та конкурентоспроможності підприємства-боржника в довгостроковому періоді», тобто, санація – це сукупність усіх можливих заходів, які спроможні привести підприємство до фінансового оздоровлення» [1, с. 21].

Тактичною задачею санації має бути відновлення платоспроможності, тобто здатності вчасно розраховуватись за своїми зобов'язаннями, які впливають збудь-яких операцій грошового характеру. Стратегічною метою фінансової санації є прибутковість і конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі [7, с. 419].

Фінансова санація, як процес, передбачає систему заходів, класифікацію яких наведено на рис. 1.

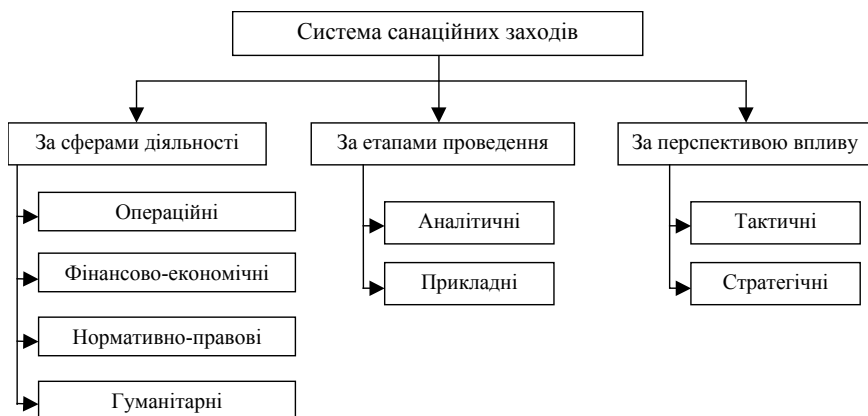

Рис. 1. Система санаційних заходів [8, с. 198]

Механізм фінансової санації суб'єкта господарювання представляє собою систему взаємопов'язаних санаційних заходів та інструментів, нормативно-методичного, інформаційного та кадрового забезпечення, спрямованих на реалізацію її тактичних і стратегічних цілей. Ефективна реалізація фінансової санації можлива за умови досягнення збалансованої роботи всіх складових механізму:

- нормативно-методичного забезпечення (сукупності нормативних документів, актів, інструкцій, приписів, методів планування, організації, контролю, аналізу, оцінки та регулювання в межах процесу санації);

- інформаційного забезпечення (сукупності інформаційних потоків щодо фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання та його зв'язків із зовнішнім середовищем);

- кадрового забезпечення (підготовки кваліфікованих спеціалістів з питань санації);

- організаційно-економічного забезпечення (санаційних заходів та інструментів).

Класичну модель фінансового оздоровлення господарюючої одиниці зображено на рис. 2.

Рис. 2. Класична модель фінансової санації

Таким чином, спираючись на розглянуті економічний зміст фінансової санації, систему санаційних заходів і класичну модель фінансового оздоровлення суб'єкта господарювання, вважаємо за доцільне запропонувати власний підхід щодо санації в страхуванні. В системі управління фінансовими ризиками страховика страховий портфель виступає об'єктом управління, а андерайтинг – інструментом його формування, тому фінансова санація у контексті управління страховим портфелем має суто андерайтинговий прояв.

Проте, на наш погляд, ключові риси фінансового прояву санації знаходять своє відображення в санації страхового портфеля. Так, модель санації страхового портфеля включає в себе аналогічні етапи з певними специфічними особливостями:

1) ідентифікація фінансової кризи – екстраполяція минулого досвіду та моделювання фінансового результату залежно від характеристик сформованого страхового портфеля;

2) казуальний аналіз кризи – виявлення складових портфеля, які потенційно генерують негативний фінансовий результат (за окремими об'єктами, групами ризиків, лініями бізнесу);

3) визначення факторів кризи (зовнішніх і внутрішніх) – визначення причин збитковості по відібраним складовим страхового портфеля;

4) прийняття рішення щодо подальшої роботи з даними складовими портфеля;

5) проведення санації страхового портфеля;

6) визначення цілей санації – планового фінансового результату по портфелю ризиків;

7) формування стратегії та плану санації – формування андеррайтингової політики страхової організації;

8) реалізація, координація та нагляд за процесом санації страхового портфеля на базі сформованої андеррайтингової політики.

Механізм санації страхового портфеля включає ті ж самі складові, що й розглянутий механізм фінансової санації, а саме:

— нормативно-методичне забезпечення (розробка андеррайтингової політики, інструкцій з андеррайтингу та врегулювання);

— інформаційне забезпечення (достовірна інформація щодо ризиків, які приймаються на страхування, комунікація з компетентними органами щодо врегулювання страхового випадку, консультації фахівців з суміжних сфер);

— кадрового забезпечення (підготовки кваліфікованих андеррайтерів);

— організаційно-економічного забезпечення (система заходів щодо санації страхового портфеля).

Аналогічну структуру має система заходів щодо санації страхового портфеля.

1. За сферами діяльності система санаційних заходів представлена:

— операційними заходами (зміна підходів щодо андеррайтингу, впорядкування організаційної структури підрозділу андеррайтингу у відповідності з лініями бізнесу, автоматизація та комп'ютеризація процесів обліку договорів страхування);

— фінансово-економічними заходами (поліпшення якості фінансового аналізу та контролю за результатом по портфелю, моніторинг ринку страхування, поліпшення системи мотивації андеррайтерів);

— нормативно-правові заходи (розробка інструкцій з андеррайтингу та врегулювання, встановлення нормативів дебіторської заборгованості Страхувальників);

— гуманітарні заходи (збереження робочих місць функціональних підрозділів андерайтингу та врегулювання, підвищення кваліфікації андерайтерів).

2. За етапами проведення санація страхового портфеля включає:

— аналітичні заходи (фінансовий аналіз результатів по страховому портфелю, моніторинг страхового ринку, розробка андерайтингової політики, інструкцій з андерайтингу та контроль за їх практичним виконанням);

— прикладні заходи (безпосередня реалізація андерайтингової політики).

3. За перспективою вплив санація страхового портфеля передбачає проведення:

— тактичних заходів (розробка інструкцій з андерайтингу, очищення та зміна структури страхового портфеля, корегування ризик-апетиту за окремими лініями бізнесу, досягнення позитивного фінансового результату по портфелю);

— стратегічних заходів (розробка андерайтингової політики, оцінка змін ринку страхування, продакт-девелопмент, поліпшення системи ризик-менеджменту).

Сутність розглянутих складових процесу санації страхового портфеля найбільш повніше розкривається в їхній взаємозалежності на схемі (рис. 3). Узагальнюючи дану схему, яка описує взаємозалежність складових процесу санації страхового портфеля, виокремимо 3 ключові блоки (позначені на схемі «◇»).

1. Інформаційно-аналітичний блок є вихідним пунктом процесу санації страхового портфеля, в рамках якого відбувається акумуляція статистичної інформації щодо страхових ризиків та їхньої експозиції, об'єктів страхування та їхніх характерних особливостей з точки зору схильності до впливу на них цих ризиків. Даний блок є ключовим, зважаючи на те, що страхування базується на минулому досвіді, аналіз якого проводиться за допомогою актуарно-статистичних розрахунків. Якість результатів таких розрахунків безпосередньо залежить від якості первинної інформації.

2. Прикладний блок, що являє собою практичну частину санації страхового портфеля, та включає в себе:

2.1) планово-розрахункову складову, в рамках якої визначаються планові фінансово-економічні показники санації страхового портфеля та проводяться організаційні заходи щодо її підготовки;

2.2) операційну складову, яка передбачає формування та реалізацію андерайтингової політики страхової організації, розробку інструкцій з андерайтингу та врегулювання.

3. Контрольний блок є заключним етапом процесу санації страхового портфеля, який замикає собою попередні етапи, та є єдиною ланкою між плановим фінансовим результатом по портфелю та фактично отриманим на конкретний момент. Даний блок передбачає проведення попереджувальних і корегувальних заходів щодо допущених помилок в рамках процесів інформаційно-аналітичного та прикладного блоків санації страхового портфеля з метою покращення фактичного фінансового результату.

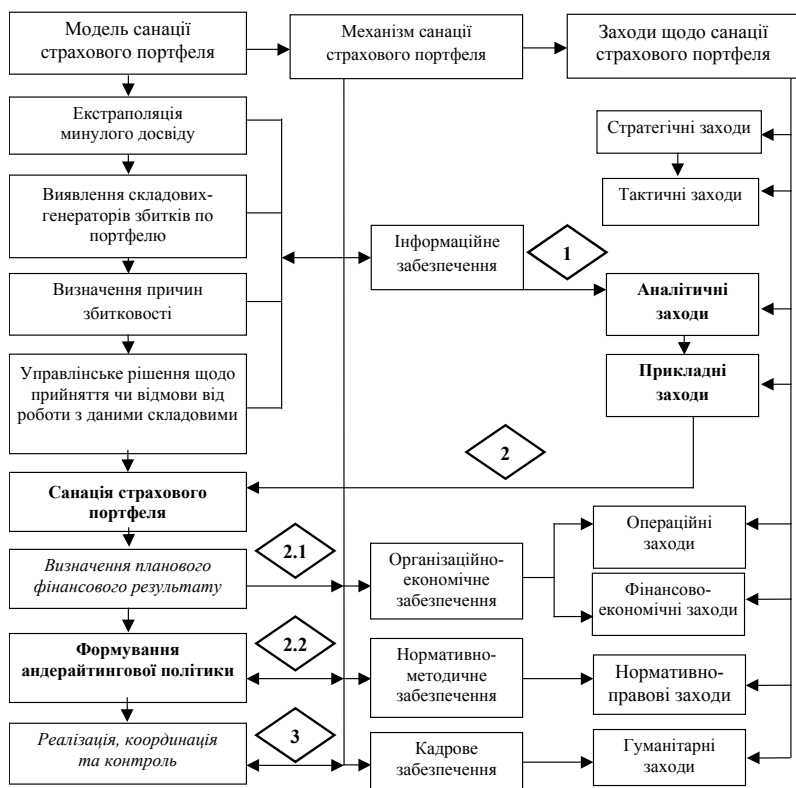

Рис. 3. Взаємозалежність складових процесу санації страхового портфеля

Таким чином, запропонований теоретичний підхід щодо санації страхового портфеля дає змогу наочно представити його у вигляді поетапної схеми (рис. 4), що в подальшому спрощує практичну реалізацію цього процесу.

У рамках запропонованого підходу процес санації страхового портфеля є замкненим, тобто вихідна інформація (щодо окремого ризику чи групи ризиків, об'єкту страхування чи групи об'єктів) перебуває в безперервному корегуванні відповідно до результатів, отриманих у рамках процесів контрольного блоку. У свою чергу, інформаційно-аналітичний і прикладний блоки також не є статичними, і вимагають гнучкості, пристосування та вдосконалення інструментарію та нормативного забезпечення до змін на страховому ринку чи в економіці в цілому.

Рис. 4. Поетапна схема процесу санації страхового портфеля

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Отже, спираючись на теоретичні основи фінансової санації суб'єктів господарювання, в рамках даного дослідження було запропоновано підхід до санації страхового портфеля. Були визначені модель, механізм і заходи щодо санації страхового портфеля, розглянута поетапна схема санації страхового портфеля, яка може слугувати теоретичним підґрунтям застосування санації страхового портфеля на практиці. У подальших дослідженнях пропонується зосередити увагу на питаннях імплементації та впровадження запропонованого підходу в системі управління фінансовими ризиками страхової організації.

Бібліографічний список

1. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2000. — 412 с.
2. Вікіпедія. Санація економічна. Сайт у мережі Інтернет / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: https://uk.wikipedia.org/wiki/Санація_економічна
3. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента. — К.: Ника-Центр, 1999. — Т. 2.
4. Титов М. І. Банкрутство: Матеріально-правові та процесуальні аспекти / За наук. ред. В. М. Гайворонського. — Х.: Консум, 1997.
5. Закон України «Про банкрутство» від 14 травня 1992 р. // ВВР України. — 1992. — № 31.
6. Закон України «Про страхування» // Урядовий кур'єр. — Відомості Верховної Ради України, 2003, № 51 (19.12.2003), ст. 376, із змінами, внесеними від 04.07.2013.
7. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. — Львів: Видавництво національного університету «Львівська політехніка», 2005. — 714 с.
8. Карпунь І. Н. Санація в системі антикризового управління підприємством [Електронний ресурс] / — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vlca_ekon/Ekon/2009_30/49.pdf. — 2009.

References

1. Tereschenko O. O. Finansova sanatsiya ta bankrutstvo pidpriemstv [Financial rehabilitation and bankruptcy] — K.: KNEU, 2000. — 412 p. [In Ukrainian].
2. Wikipedia. Sanatsiya ekonomichna [Economic rehabilitation] [Electronic resource] — Available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/Санація_економічна [In Ukrainian].
3. Blank I. A. Osnovy finansovogo menedzhmenta [Fundamentals of financial management]. — K.: Nika-Tsentr, 1999. — T. 2 [In Russian].
4. Titov M. I. Bankrutstvo: Materialno-pravovi ta protsesualni aspekti [Bankruptcy: legal and procedural aspects]. — X.: Konsum, 1997 [In Ukrainian].
5. Zakon Ukrayini «Pro bankrutstvo» [On bankruptcy]. 14.05.1992 // VVR Ukrayini. — 1992. — N 31 [In Ukrainian].
6. Zakon Ukrayini «Pro strahuvannya» [On insurance] // Uryadoviy kur'er. — VVR Ukrayini, 2003, № 51 (19.12.2003) [In Ukrainian].
7. Zagorodniy A. G. Finansovo-ekonomichniy slovník [Financial and economic dictionary] / Lviv: Vidavnistvo nationalnogo universitetu «Lvivska politehnika», 2005. — 714 p. [In Ukrainian].

8. Karpun I. N. Sanatsiya v sistemi antikrizovogo upravlinnya pidpriemstvom [Rehabilitation in the system of anticrisis management of enterprise] [Electronic resource] – Available at: http://www.nbuv.gov.ua/-old_jrn/Soc_Gum/Vlca_ekon/Ekon/2009_30/49.pdf. – 2009 [In Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 9 березня 2017 р.

UDC 368.1

Serhii Lanh,

PhD Student at the Department of Insurance
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
(54/1, Peremohy Ave., Kyiv, 03680, Ukraine)
E-mail: serhiylang@gmail.com

Insurance portfolio rehabilitation as a factor of financial risks minimization

Abstract

Research objective. The article explores the process of insurance portfolio rehabilitation for minimization of an insurer's financial risks through underwriting.

Methodology. In this paper, the author studies rehabilitation as an economic and financial category from two interrelated perspectives such as financial and underwriting, which focuses on the insurer core activity.

Findings. Basic studies of leading domestic and foreign scientists examine theoretical aspects of the essence, samples and mechanism of business entities financial rehabilitation, financial management and financial risk management in insurance organizations. The article presents the author's approach to the process of insurance portfolio rehabilitation as one of the prerequisites for an insurance company financial recovery and the development of the economy as a whole.

Value added. The proposed approach to the insurance portfolio rehabilitation can serve as a theoretical basis for its implementation in practice. Scientists, practitioners and other participants of the insurance market can use the results of the study.

Key words: financial rehabilitation, sample of financial rehabilitation, mechanism of financial rehabilitation, insurance organization financial risk, insurance portfolio rehabilitation.